

A programmoknak általában véve az a hivatásuk, hogy megismer-
tessék a tanítóvilágot az illető intézet életével, szervezetével, saját egyéni
vonásaival, esetleg, ha érdemes, történetével. E localis, egyéni jelleget
szeretnők e programmértekezésekben is jobban kifejezve látni, mint
eddig. Így pl. a sok Comeniusértekezés helyett, melyek semmi újat nem
mondtak, és többé-kevésbé bő kivonatokban csak azt ismételték, a mit
a pädagogia történetének kisebb. kézikönyvei is tartalmaznak, sokkal
szivesebben láttuk volna, ha régi traditióju középiskoláink könyv-
táraikból vagy egyéb, levéltáraikban mindenesetre felhalmozott tudó-
sításaikból kikutatták volna, hogy Comenius könyveit és az azok nyomán
készült tankönyveket mikor és mennyire használták. Más az egyetemes
neveléstörténet köréből vett értekezések helyett is sokkal jobban sze-
retnők, ha régi intézeteink minél többet közölnének a saját multjuk
történetéből, de nem, mint most rendesen teszik, építésükre, alapítvá-
nyaikra, tanári karukra, tanítványaik számára és más külső eseményekre
vonatkozó adatokat állítanának össze, hanem arra törekednének, hogy
belső életükre, órarendjükre, rendes és rendkívüli tantárgyaikra, a tan-
tárgyaknak a tanító kezében való egyesítésére, az érdemjutalmazás és
fenyítés különböző módjaira, és első sorban a használt tankönyvekre
nézve ismertessék multjukat. Így gyűlhetne össze idővel becses anyag
középiskolai tanításunknak még csak ezután megírandó történetéhez.
Különösen egyfelől szerzetes-, másfelől reformatus iskoláink sokkal töb-
bet tehetnének e tekintetben, mint eddig tettek. Nem tudjuk pl. elgon-
dolni, hogy a rendek házaiban levő nagy könyvtárakban ne talált volna
helyet egy-egy régibb tankönyv is, és ezeknek egyik-másik csoportját
évről-évre lehetőleg részletesen a programmértekezésben ismertetni —
mindenesetre igen hálás feladat volna.

Másfelől, a helyett hogy e programmértekezések általános közép-
iskolai kérdéseket vitatnának, még pedig elég gyakran bámulatos felüle-
tességgel, az értekezések íróinak sokkal megfelelőbb, egyénibb jellegű
munkájuk lehetne, ha illető helyi tanterveiknek bizonyos részeit meg-
okolnák vagy ama methodikus lépésekről tudósítanák az olvasót, me-
lyekre, különösen a nyelvtanítás terén, de máskülönben is a helyi visz-
onyok következtében kényszerülnek. Ki akarná ugyanis tagadni, hogy
Ujvidéken vagy Brassón, vagy másfelől Trencsénben vagy Trsztenán
egészen másképen kell a magyar nyelvet és irodalmat tanítani, mint pl.
Debreczenben vagy Szegeden? S viszont, hogy ez utóbbiakban a német
nyelvet nem lehet úgy kezelni, mint a fővárosban vagy Sopronban? De,
azt hiszem, a természetoktatás sem haladhat egy csapáson a falusi kis
városban és a metropolisban s így tovább. Ezen egyéni methodikus
eltérések rajzolásával nagyban hozzájárulhatnának a programmérteke-
zések ama differentiálódás folyamatának tudatosá tételéhez, melynek,

miként általában megván egyes vidékek szerint az egész nemzeti életben okvetetlenül léteznie kell a közoktatás terén is.

Azt hiszem, hogy ilyenemű localis történetre és localis tantervre vonatkozó adatokat kutató, s így tényleges egyéni viszonyok megfontolásán alapuló értekezéseket sokkal hálásabban fogadna a hazai tanítóvilág, mint a jelenlegi, nagyobbára általánosságokban forgolódo, vagy ismeretes dolgokat nagyszavú phrasisokban recapituláló értekezéseknek nagy részét.

Végül még csak egyet! A pädagogiai értekezések még mindig nagyon is csekély részét teszik az összes programmdolgozatoknak és még mindig dominálnak az ú. n. szakértekezések, melyek pedig nem a programmokba valók. E szakszerű dolgozatok számára, ha érnek valamit, elég tér jut ma már szépszámu szakközlönyeinkben, ha pedig, mint annyszor, csekély a becük, miért töltjük meg velük a programokat? Talán, mert máshonnan kiszorulnának?

Ez általános megjegyzések előrebocsátása után hadd következék itt az egyes pädagogiai értekezések rövid ismertetése. Könnyebb áttekinthetőség végett öt rovatba osztottam őket: 1. Erkölcsi nevelés. 2. Testi nevelés. 3. Specialis középiskolai methodika és szervezés. 4. Pädagogiai és tanügyi történet. 5. Vegyesek.

Az *erkölcsi nevelés* körébe eső kérdéseket tárgyalnak a következő dolgozatok:

1. *A példa nevelő hatása.* Irta Benke Gyula. (Szarvasi gymnasium.) A rövid, 15 lapra terjedő értekezés kissé bombasztikus módon adja a tanítóembernek azon, ha nem is új, de mindig megszivelandó tanácsot, hogy pontosság, rend, ügybuzgóság, valamint hazaszeretet, humanitás és vallásosság tekintetében is közvetlen mintaképe legyen a tanulónak, a ki így a tanár példáján indulva nevelődjék erkölcsös emberré.

2. *Die erziehliche Wirksamkeit des Lehrers.* Irta Korodi Lajos. (Brassói ev. gym.). Ez értekezés némileg rokontartalmú az előbbivel és szintén a tanító példájától várja első sorban az iskola nevelő hatását. Kár, hogy az értekezésnek az átlagosnál jóval nagyobb pädagogiai műveltséget mutató szerzője még nagyon is benne leledzik e század első felének pszichologiai pädagogiájában és különösen tanítójának Benekének nézeteiben, s hogy az oktatásnak, mint ilyennek, közvetlen nevelő hatását kicsinyelve, kissé felületes polemiába bocsátkozik az újabb tudományos pädagogiával az általa hangoztatott «érzületi oktatás»-ra nézve. Mindenesetre kissé elhamarkodott a Korodi úr által felállított azon tétel, hogy az oktatás magában véve képtelen érzület teremtésére, képtelen arra, hogy a vallásos kedélyt vagy erkölcsös gondolkodást létesítsen. Mi a magunk részéről teljesen meg vagyunk győződve e tétel helytelenségéről, de e hely nem arra való, hogy ellenérveinket fejtegetssük.